

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.035 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Налуцишина В.В. на дисертацію
Оборонної Ірини Володимирівни на тему «Диференціація кримінального
провадження в суді першої інстанції», подану на здобуття освітньо-
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право**

Ступінь актуальності теми дисертації. Проблеми диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції є надзвичайно актуальними, оскільки пов'язані з виявленням найбільш ефективних форм кримінального судочинства, що забезпечують з'ясування усіх обставин кримінального провадження, захист прав та законних інтересів суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності, а також його максимальну ефективність. На можливість диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції впливають низка факторів матеріально-правового і процесуального характеру, зокрема, тяжкість кримінальних правопорушень, складність їх розгляду, доцільність певного спрощення і прискорення провадження або, навпаки, забезпечення додаткових процесуальних гарантій.

На сьогодні наявні окремі прогалини у законодавстві, проблеми його застосування в судовій практиці, численні дискусійні положення в теорії кримінального процесу, що стосуються диференціації кримінального судочинства. З огляду на вказані аргументи є всі підстави погодитися із вибором теми дисертації як безумовно актуальної для науки кримінального процесу, а також судової практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка чітко окреслила наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначила об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження є чіткою і послідовною. Запропонована структура дисертації дала можливість авторці розкрити сутність диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції та дослідити особливості окремих спрощених та ускладнених порядків, що мають місце в Україні та окремих зарубіжних країн, окреслити проблеми, які виникають в судовій практиці, запропонувати шляхи їх вирішення.

Метою дослідження авторка визначила отримання науково обґрунтованих результатів у вигляді наукових висновків та положень щодо сутності та проявів диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції, а також розробка наукових рекомендацій, формулювання пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування у цій частині. Для досягнення поставленої мети визначено десять завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках, і успішно виконані дисертанткою.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертанткою правильно використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувачка використала достатню кількість актів вітчизняного та зарубіжного законодавства, судової практики, наукової літератури з аналізованих питань. У своїй роботі Оборона І.В. використовує ґрунтовні наукові публікації з досліджуваної проблеми (значна частина з яких є англomовними), на сторінках дисертації веде детальний аналіз наукових позицій, критично, однак толерантно полемізує з дискусійних питань. При цьому дисертантка висловлює власні висновки та пропозиції.

Висновки та рекомендації дисертантка обґрунтовує з урахуванням судової практики на основі вивчення судових рішень, які містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень та інших інформаційних базах, правових позицій Верховного Суду, рішень ЄСПЛ, результатів проведеного анкетування (130 респондентів), звітів судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2018-2022 роки, власного досвіду роботи на посаді судді.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Оборона І.В. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів як України, так і зарубіжних країн, судової практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

Є підстави стверджувати, що рецензована дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням теоретичних і прикладних проблем диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції, в якому сформульовано рекомендації для

удосконалення положень національного кримінального процесуального законодавства.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, авторка запропонувала авторське визначення диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції, під яким пропонується розуміти спосіб процесуальної організації провадження в суді першої інстанції, відповідно до якого з урахуванням низки матеріально-правових і процесуальних чинників у межах цього провадження встановлюються загальний та диференційовані процесуальні порядки його здійснення, а також передбачається можливість різностадійного розгляду провадження по суті, що здійснюється з метою оптимізації кримінальної процесуальної діяльності та найбільш ефективного виконання завдань кримінального провадження.

В роботі на основі історичного огляду розвитку інституту диференціації кримінального провадження в суді першої інстанції здійснено періодизацію розвитку цього інституту, яка включає такі періоди: 1) ранній період; 2) період розвитку; 3) радянський період; 4) сучасний період.

Дисертанткою обґрунтовано систему матеріально-правових критеріїв диференціації провадження в суді першої інстанції, до яких віднесено: а) характер вчиненого діяння, вид та ступінь тяжкості кримінального правопорушення; б) вид та розмір заходу кримінально-правового характеру, що може бути застосований за вчинення відповідного діяння. Також виокремлено процесуальні критерії, які обумовлюють диференціацію провадження в суді першої інстанції, зокрема: 1) наявність в особи, щодо якої здійснюється судове провадження, особливих ознак (властивостей); 2) визнання обвинуваченим вини у вчиненні кримінального правопорушення; 3) наявність досягнутого між сторонами компромісу (угоди) щодо вирішення кримінального провадження; 4) ступінь співвідношення приватних і публічних інтересів у кримінальному провадженні; 5) відсутність обвинуваченого у зв'язку з ухиленням обвинуваченого від кримінальної відповідальності; 6) наявність волевиявлення обвинуваченого, потерпілого щодо застосування диференційованого порядку судового провадження; 7) наявність у провадженні відомостей, які становлять державну таємницю.

У дисертації наводяться аргументи на користь запровадження в Україні класичної моделі суду присяжних. У разі переходу до такої моделі пропонується Міністерству юстиції України, Державній судовій адміністрації України розробити: 1) методичні рекомендації для присяжних по роботі з доказами у кримінальному провадженні (вони мають містити опис вимог допустимості, належності, достатності та критерії достовірності доказів та їх джерел, опис

порядку їх дослідження та оцінки тощо); 2) пам'ятку присяжним з викладенням вимог кримінального процесуального закону та відповідей на найбільш поширені у практиці питання.

На думку рецензента, варто підтримати підхід авторки, відповідно до якого з метою недопущення виникнення у присяжних несправедливої упередженості під час підготовчого судового провадження сторони мають право подати до суду, а суд зобов'язаний розглянути і вирішити клопотання про виключення з розгляду у суді присяжних доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

Заслуговує на увагу висловлена дисертанткою позиція про те, що диференційовані порядки кримінального провадження не завжди можуть бути зведені виключно до ускладнення або до спрощення процесуальної форми; окремим диференційованим провадженням притаманні ознаки як спрощення, так і ускладнення процесуальної форми, крім того можливі випадки поєднання в межах одного провадження декількох диференційованих порядків, у тому числі з протилежними проявами диференціації.

Варті уваги й запропоновані здобувачкою дефініції спеціального судового провадження (*in absentia*), судового провадження на підставі угод, спрощеного провадження щодо кримінальних проступків.

Крім того, автор слушно акцентує увагу на існуванні двох диференційованих порядків кримінального провадження, які розпочинаються не інакше, як за заявою потерпілого: 1) провадження у формі приватно-публічного обвинувачення, в якому обвинувачення в суді підтримується прокурором; 2) провадження у формі приватного обвинувачення, в якому обвинувачення в суді підтримується потерпілим (приватним обвинувачем).

Наукове дослідження, проведене Оборonoвою І.В., має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Наведені дисертанткою положення та пропозиції можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України. Так, у додатку Г розміщено пропозиції щодо внесення змін до КПК України, які є достатньо обґрунтованими.

Основні результати дисертації Оборonoвої І.В. достатньо повно відображені у 4 наукових статтях, опублікованих у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також у 7 тезах доповідей на конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності.

У дисертації звернення здобувачки до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих спірних та таких, що потребують додаткової аргументації, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

1. У дисертації авторка досліджує досвід функціонування суду присяжних у різних зарубіжних державах. Зокрема, наголошується на різному кількісному складі колегії (лави, журі) присяжних. При цьому, пропонуючи запровадити в Україні класичну модель суду присяжних, дисертантка у розробленому проекті Закону України «Про внесення змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України» (додаток Б) зазначає про здійснення розгляду судом присяжних у складі одного судді та колегії із шести присяжних. Видається, що потрібно додатково аргументувати, чому саме з шести присяжних повинна складатися колегія.

2. Здобувачка пропонує у разі запровадження в Україні класичного суду присяжних Міністерству юстиції України, Державній судовій адміністрації України розробити: 1) методичні рекомендації для присяжних по роботі з доказами у кримінальному провадженні (вони мають містити опис вимог допустимості, належності, достатності та критерії достовірності доказів та їх джерел, опис порядку їх дослідження та оцінки тощо); 2) пам'ятку присяжним з викладенням вимог кримінального процесуального закону та відповідей на найбільш поширені у практиці питання. Дисертаційна робота була б посилена, якби авторка розробила проект таких методичних рекомендацій і пам'ятки.

3. Досліджуючи проблеми спеціального судового провадження *in absentia*, здобувачка вважає за доцільне запровадити додаткову гарантію у вигляді проведення повторного судового розгляду у разі з'явлення обвинуваченого. Разом з тим, проведене нею опитування показує досить неоднозначне ставлення до такої ідеї (додаток Е). У зв'язку з цим дисертантці варто додатково аргументувати таку пропозицію.

4. Дисертаційне дослідження суттєво б збагатилося, якби авторка висвітлила думки зарубіжних науковців з приводу критеріїв диференціації

кримінального провадження в суді, а не лише через призму національної доктрини.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені рецензентом зауваження і побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Оборонної Ірини Володимирівни на тему «Диференціація кримінального провадження в суді першої інстанції» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального процесуального права та судової практики.

2. Дисертація Оборонної І.В. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувачка Оборонна Ірина Володимирівна заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**доцент кафедри кримінального
права та процесу ХУУП
імені Леоніда Юзькова,
к.ю.н, доцент**

Володимир НАЛУЦИШИН